

Biały Dwór, 9 stycznia 2025r.

dr hab. Agata Chudzicka-Czupała, prof. Uniwersytetu SWPS

Uniwersytet SWPS

Instytut Psychologii, Filia w Katowicach

Interdyscyplinarne Centrum Badań

Aktywności Społecznej i Dobrostanu FEEL&ACT WELL

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Pauliny Hojdy na temat „Determinanty zaangażowania pracowników – analiza międzynarodowa na podstawie europejskiego badania warunków pracy z uwzględnieniem danych przed i w trakcie pandemii”

Na podstawie Postanowienia Komisji Uniwersytetu Łódzkiego ds. stopni naukowych w dyscyplinie ekonomia i finanse, podjętej 21 października 2024 r., dokonałam oceny pracy doktorskiej Pani mgr Pauliny Hojdy pod tytułem „Determinanty zaangażowania pracowników – analiza międzynarodowa na podstawie europejskiego badania warunków pracy z uwzględnieniem danych przed i w trakcie pandemii”. Praca została przygotowana pod kierunkiem Pani dr hab. Sylwii Roszkowskiej, profesor UŁ i promotora pomocniczego Pana dra Mariusza Trojaka z UJ, na **Uniwersytecie Łódzkim w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych, na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym**.

Z rozprawą zapoznałam się wnikliwie i z dużym zainteresowaniem, dziękuję bardzo za możliwość jej zrecenzowania.

Formalno – merytoryczne kryteria oceny

Ocenę rozprawy Pani mgr Pauliny Hojdy oparłam na kryteriach określonych w obowiązującej Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późniejszymi zmianami), w szczególności na treści art. 187, zgodnie z którym rozprawa doktorska powinna spełniać cztery warunki:

1. Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.

2. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.
3. Rozprawę doktorską może stanowić praca pisemna, w tym monografia naukowa, zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych, praca projektowa, konstrukcyjna, technologiczna, wdrożeniowa lub artystyczna, a także samodzielna i wyodrębniona część pracy zbiorowej.
4. Do rozprawy doktorskiej dołącza się streszczenie w języku angielskim, a do rozprawy doktorskiej przygotowanej w języku obcym również streszczenie w języku polskim. W przypadku gdy rozprawa doktorska nie jest pracą pisemną, dołącza się opis w językach polskim i angielskim.

Ocena rozprawy doktorskiej

Opierając się na wymienionych wyżej kryteriach, ocenę rozprawy doktorskiej Pani mgr Pauliny Hojdy przedstawię w odpowiadającym im porządku.

W pierwszej kolejności przeanalizowałam dysertację w kontekście **wymagań stawianych ustawowo w pierwszym kryterium oceny** tj. w zakresie wiedzy teoretycznej Kandydatki oraz Jej umiejętności prowadzenia badań naukowych. Z przekonaniem i z satysfakcją, stwierdzam, że Doktorantka posiada wiedzę specjalistyczną w dziedzinie psychologii, w zupełności wystarczającą do rozwiązywania interdyscyplinarnych problemów badawczych z pogranicza dwóch dyscyplin: ekonomii i finansów oraz psychologii. Nie jestem ekonomistką i moja ocena eksperckiej wiedzy Doktorantki w zakresie ekonomii mogłaby być obciążona zbyt dużym błędem, zatem koncentruję się głównie na aspektach psychologicznych. Śledząc wywody Doktorantki nabrałam pewności, że operuje ona wiedzą biegle, płynnie, ze swobodną przeczutnością. Przekonują o tym nie tylko treści zawarte w pierwszej części pracy poświęconej przeglądowi literatury i rozważaniom teoretycznym, ale także w pozostałych częściach opisujących dociekania empiryczne.

Autorka prezentuje aktualny stan wiedzy teoretycznej oraz wyniki badań empirycznych w zakresie interesującej Ją problematyki zaangażowania w pracę i jego potencjalnych determinant.

Przegląd literatury przeprowadzony przez Doktorantkę jest bardzo obszerny, można powiedzieć, że jest wyczerpujący. Analiza tekstów i wyników badań jest wnikliwa i krytyczna. W oparciu o nią Autorka wyciąga poprawne wnioski, stanowiące podstawę zbudowania autorskiego modelu badawczego.

Mam oczywiście na uwadze, że Autorka porusza się w obrębie metodologii typowej dla Jej podstawowej dyscypliny, jednak pozwolę sobie w tym miejscu zwrócić uwagę Autorki na pewne rozwiązania, których zastosowanie (oczywiście już nie w tej dysertacji, lecz w przyszłych pracach Autorki) uporządkowałyby sam proces badawczy i jego opis oraz ułatwiłyby czytelnikowi zrozumienie wyводу naukowego Autorki.

Wstęp nie wydaje dobrym miejscem na zapisanie sformułowanych hipotez badawczych. Zbudowanie modelu badawczego winno być efektem przeprowadzonej przez Autorkę analizy piśmiennictwa i badań empirycznych, jego podstawę i uzasadnienie teoretyczne powinny stanowić stwierdzone przez Autorkę luki badawcze czy też wnioski wypływające z teorii i badań, a dotyczące potencjalnych zmiennych i ich wzajemnych relacji, natomiast hipotezy powinny odzwierciedlać ten model. Określenie zakresu niezbędnych danych i sposobu ich zebrania oraz wybór metody analizy statystycznej, której wyniki pozwolą przyjąć, bądź odrzucić, hipotezy badawcze, jest następnym krokiem w tym procesie. Autorka to oczywiście zrobiła, jednak w innej kolejności, co zaburza w pewnym zakresie sekwencję procesu badawczego.

Po analizie tematu, problemu badawczego oraz hipotez chciałabym udzielić Doktorantce jeszcze następujących rad: 1) użycie w tytule nazwy zmiennej „zaangażowanie pracowników” jest niefortunne, gdyż odbiega od nazewnictwa przyjętego w polskim piśmiennictwie i nie oddaje istoty znaczenia zmiennej (pracownik może być zaangażowany również w inne aktywności niż praca), wskazane byłoby używanie w całej dysertacji przyjętej powszechnie nazwy tego konstruktu, czyli „zaangażowanie w pracę”; 2) omawiając problem Autorka mówi o „wpływie” zmiennych, co jest nieuprawnione, w przyjętej metodzie badań można jedynie mówić o zależności, predykcji itp.; na podstawie zaplanowanych przez Autorkę badań nie można stwierdzić również, czy przeobrażenia rynku pracy na skutek pandemii spowodowały zmiany w relacjach pomiędzy zmiennymi badawczymi, gdyż interwał czasowy pomiędzy kolejnymi pomiarami jest duży i mogło w nim zajść wiele innych zdarzeń, których skutków nie rozpoznajemy ani nie kontrolujemy, pandemia z pewnością nie jest jedynym takim czynnikiem; 3) sposób sformułowania przez Autorkę hipotez uniemożliwia ich jednoznaczną weryfikację, gdyż regresja logistyczna nie pozwala na stwierdzenie, że zmiana zmiennej objaśnianej jest skutkiem zmiany zmiennej objaśniającej, a jedynie na stwierdzenie jaka jest szansa zaistnienia takie zmiany. Hipotezy powinny być prostsze i jednoznaczne, gdyż hipotezy wieloaspektowe są trudne w interpretacji, co w końcowej części dysertacji skutkuje tzw. „częściowym przyjęciem” niektórych hipotez, co również jest nieuprawnione. W sytuacji, gdy hipotezy są trudne do sformułowania, bo brak jest jasnych przesłanek teoretycznych ku temu, albo dotyczą one zmiennych wielowymiarowych, warto zastanowić się nad rezygnacją z hipotez i postawieniem eksploracyjnych, otwartych pytań badawczych.

Jeśli Doktorantka nie zgadza się z powyższymi uwagami, bądź są one bezzasadne w świetle metodologii stosowanej w ekonomii, obrona rozprawy doktorskiej będzie dobrym miejscem na prezentację własnych poglądów i wyjaśnienie wątpliwości.

Praca napisana jest poprawnym, komunikatywnym językiem naukowym. Autorka prowadzi wywód naukowy w sposób logiczny, konsekwentny oraz jasny i przekonujący dla czytelnika. Uzasadnienie teoretyczne modelu badań jest poprawne i trafne. Źródła uzasadnień znajdują się głównie w funkcjonujących teoriach. Część uzasadnień wynika również bezpośrednio z opisywanych przez Autorkę, występujących w tym obszarze wiedzy, wyraźnych deficytów.

Moje uwagi krytyczne i rady sformułowałam we wcześniej części recenzji. Niezależnie od nich, w mojej ocenie Autorka udowodniła, że posiada dobre, odpowiednie na tym etapie rozwoju naukowego, umiejętności w zakresie planowania, realizacji i opisu procesu badawczego oraz prezentacji jego wyników, co z pewnością potwierdzi jeszcze wielokrotnie w swojej dalszej karierze naukowej.

Podsumowując, na podstawie udostępnionej mi dysertacji, z przekonaniem stwierdzam, że zaprezentowana przez Nią wiedza oraz umiejętność prowadzenia pracy naukowej spełniają wymogi ustawowe.

W kwestii **kryterium drugiego oceny rozprawy doktorskiej** należy podkreślić, że Doktorantka sformułowała problem badawczy, dotyczący generalnie szeroko rozumianych determinant zaangażowania w pracę. W zasadzie wszystkie zmienne objęte badaniem są opisywane w dostępnej literaturze przedmiotu. W różnorodnych konfiguracjach pojawiają się one w wielu badaniach. Sam fakt wykorzystania ich przez Doktorantkę nie nosi znamion oryginalności, jednak ujęcie ich w jednym badaniu i rozszerzenie spektrum determinant o zmienne makroekonomiczne i makrospołeczne nosi już wyraźne znamiona nowości i oryginalności.

O oryginalności badania stanowi również umiędzynarodowienie badań poprzez umiejętne wykorzystanie dużych baz danych, pochodzących z kolejnych edycji Europejskiego Badania Warunków Pracy oraz innych międzynarodowych raportów.

Biorąc pod uwagę, że model badawczy został skonstruowany w wyniku syntezy dużej ilości informacji, uzyskanych przez Doktorantkę dzięki bardzo szerokiej i wnikliwej analizie aktualnego stanu wiedzy, zarówno w zakresie rozważań teoretycznych, jak i badań empirycznych w tej dziedzinie, niesie on w sobie duży potencjał dobrego opisu wybranego fragmentu rzeczywistości. Autorka bardzo trafnie wyłapuje luki i deficyty we wcześniejszych badaniach i umiejętnie wykorzystuje je w swojej pracy.

Wspomniane badania są w każdym aspekcie zrealizowane generalnie poprawnie, wnioskowanie jest właściwe a dyskusja wyników wyczerpująca. Niewielkie uchybienia

omówiłam wcześniej. Doktorantka odniosła się także do ograniczeń swoich badań i wytyczyła kierunki badań przyszłych.

Reasumując, w mojej ocenie, zaplanowane i zrealizowane przez Doktorantkę wieloaspektowe badania są w pełni oryginalnym rozwiązaniem podjętego problemu naukowego i spełniają tym samym drugi warunek ustawowy.

Odnosząc się do **trzeciego z kryteriów ustawowych**, to znaczy formy przedłożonej rozprawy doktorskiej, stwierdzam, że posiada ona wszystkie znamiona monografii naukowej, jej jedynym brakiem w tej kwestii jest to, że nie została ona opublikowana. Nie czynię oczywiście z tego faktu zarzutu, szczególnie, że jestem przekonana, że zasługuje ona na publikację w przyszłości po stosunkowo niewielkiej redakcji. Dysertacja niesie w sobie również potencjał raportu użytecznego dla wielu osób zarządzających firmami. Komercjalizacja badań w takiej postaci wymagałaby jednak dodatkowej pracy.

Rozprawa została napisana w języku polskim, stąd zgodnie z wymogami **czwartego kryterium ustawowego**, Doktorantka winna dołączyć streszczenie rozprawy w języku angielskim. Do dostępnego mi egzemplarza rozprawy nie dołączono takiego streszczenia.

Mam nadzieję, że to jedynie drobne niedopatrzenie i wspomniane streszczenie zostanie dołączone przed obroną pracy doktorskiej.

Kończąc niniejszą recenzję, chciałabym zwrócić uwagę, że w dysertacji brak klasycznej dyskusji wyników badania. Nie jest ona wymagana, jednak proszę Doktorantkę, aby w czasie obrony dysertacji przedstawiła krótką dyskusję najbardziej interesujących wyników z odniesieniami do wybranych wyników badań zrealizowanych przez innych badaczy.

Podsumowanie

Podsumowując recenzję rozprawy doktorskiej i gratulując przedłożonej dysertacji Pani mgr Paulinie Hojdzie, a także Pani Promotor i Panu Promotorowi pomocniczemu, stwierdzam, że rozprawa doktorska „Determinanty zaangażowania pracowników – analiza międzynarodowa na podstawie europejskiego badania warunków pracy z uwzględnieniem danych przed i w trakcie pandemii” spełnia wszystkie wymogi określone w obowiązującej Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późniejszymi zmianami), w szczególności wymogi art. 187, stawiane pracom doktorskim. W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie Doktorantki mgr Pauliny Hojdy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.